

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 159/1-ХП/18
21.02.2013. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 21.02.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ЛУИЋИ Ф. МАРСИЉИ И РЕЦЕПЦИЈА АНТИЧКОГ НАСЛЕЂА У СРПСКОЈ АРХЕОЛОГИЈИ, докторанда Владимира Михајловића.

За ментора је одређена проф. др Сташа Бабић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/2263
(број захтева)
22.02.2013.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Луиђи Ф. Марсиљи и рецепција античког наслеђа у српској археологији

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ археологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Владимир (Вујо) Михајловић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски у Београду

Година дипломирања:

Назив мастер рада

2009.

кандидата:

Пausанија и археолошка аргументација

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: 2010.

Обавештавамо вас да је

Наставно-научно веће

на седници одржаној 21.02.2013.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Владимира Михајловића

Име и презиме ментора: Сташа Бабић

Звање: Ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Janus on the Bridge – A Balkan attitude towards ancient Rome, *Images of Rome – Perceptions of ancient Rome in Europe and the United States of America in the modern age*, R.Hingley (ed.), *Journal of Roman Archaeology, Supplementary Series No. 44* (2002), 167 – 182
2. 'Princely Graves' of the Central Balkans - Critical history of research, *Journal of European Archaeology V* (1) (2002), 70 – 88
3. "Translation Zones" or Gateway Communities Revisited: The case of Trebenište and Sindos, *Praehistory across Borders – From Aegean to Baltic Seas, Aegeum* 27 (2007), 57 – 61
4. Prošlost kao Drugi – Drugi kao prošlost (The Past as the Other – The Other as the Past), *Etnoantropološki problemi* 5/2 (2010), 259 – 268
5. Čemu još istorija arheologije? (Why History of Archaeology Matters?), *Etnoantropološki problemi* 6/3 (2011), 565 – 577

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за археологију

Предложени наслов:

Луиђи Ф. Марсиљи и рецепција античког наслеђа у српској археологији

За ментора предлажем
проф. др Сташу Бабић

Кандидат:
Владимир В. Михајловић

Београд, јануар 2013.

Увод

Предмет истраживања ове тезе биће улога Л. Ф. Марсиљија у *производњи знања* о прошлости Балкана и касније *преношење*, односно *рецепција* тог знања.

Незахвалан задатак описивања свестране личности грофа Луиђија Фердинанда Марсиљија (Luigi Ferdinando Marsigli, 1658–1730) могли бисмо отпочети речима Џона Стојеа (John Stoye) који га у поднаслову своје књиге *Marsigli's Europe* (1994) назива *војником и виртуозом*. Термин виртуоз¹, иако се може учинити ласкав, добро одсликава сву ширину Марсиљијевих интересовања и делања. Рођен је у Болоњи, 20. јула 1658. у патрицијској породици. И поред тога што никада није похађао универзитетске студије, захваљујући своме пореклу, успео је да стекне добро неформално образовање² које му је 1691. године донело и избор у члана Краљевског друштва у Лондону, док је 1715. постао члан париске Академије наука (Cavazza 2002). С друге стране, живот и дело грофа Марсиљија нераскидиво су везани за простор Балканског полуострва. На Балкану је, почевши од 1679, када је на путу за Истамбул први пут крочио на његово тло, боравио у много наврата и у једнако бројним улогама: од роба у Рами у Херцеговини, преко пуковника пешадијског пука аустријске војске током Великог бечког рата све до комесара Аустрије за одређивање турско-аустријске границе након Карловачког мира (Радојчић 1951: 12, Stoye 1994: 20, 119–144, 164–215, Cavazza 2008). Но, без обзира на формалне поводе његових боравака на овим просторима, користио је сваку прилику да премери, сакупи, опише и/или нацрта све оно што би привлачило његову пажњу. О ширини Марсиљијевих знања и интересовања најбоље сведочи монументално дело посвећено Дунаву – *Danubius pannonico-mysicus* (Marsigli 1726) – са засебним томовима посвећеним географији, антиквитетима, геологији, као и флори и фауни његовог басена.³ Ово дело

¹ Током XVII века овим термином су означавани образовани људи „који проучавају природну филозофију у потрази за знањима“ (Живојиновић 2010: 221).

² Ботанику је учио код Лелија Трионфетија (Lelio Trionfetti, 1647–1722), у основе анатомије упутио га је Марчело Малпиги (Marcello Malpighi, 1628–1694), док га је математици подучавао Ђеминиано Монтанари (Geminiano Montanari, 1633–1687) (Stoye 1994: 8).

³ Пун назив дела је *Danubius pannonico-mysicus: observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus et in sex tomos digestus*; први том (с поднасловом: *In tres partes digestus geographicam, astronomicam, hydrographicam*) садржи географске, хидрографске и астрономске податке, други (*De antiquitatibus Romanorum ad ripas Danubii*) је посвећен антиквитетима, у трећем (*De mineralibus*

праћено је и низом планова, предлога, премеморија као и расправа о трговини, устројству османске војске или историји (упор. Fratti 1928, Beigl 1901, Радојчић 1933, Фотић 1991a; 1991b). Придеви који стоје уз Дунав у наслову поменутог дела недвосмислено указују на пажњу коју је Марсиљи посвећивао античким темама. Конкретно, други том овог дела представља веома детаљан преглед траса римских путева као и попис локалитета, илустрован бројним цртежима археолошких артефаката, укључујући нумизматички и епиграфски материјал. Управо ће Марсиљијев рад на истраживању античке, али не само античке прошлости – учени гроф је, између осталог, аутор једне од првих модерних српских историја⁴, богато илустроване географским картама и гробовима (Радојчић 1951, Ђурић 2010: 145) – бити у најужем фокусу овог рада. Дакле, као што је поменуто на самом почетку, предмет истраживања ове тезе биће Марсиљијева улога у производњи знања о прошлости ових простора и касније преношење тог знања у оквирима српске археологије.

Теоријски оквир истраживања

Најшире схваћено, теоријски оквир овог истраживања је *постпроцесна археологија* (Olsen 2002: 56–72, Trigger 2008 (1996): 386–483, Џонсон 2008: 125–146, Палавестра 2011: 229–261). Ова теоријска платформа обухвата низ разнородних становишта и традиција којима су, у последњих четрдесетак година, проблематизовани позитивистички стандарди објективности, рационалности и ваљаних истраживачких метода (западне) науке. Епистемолошку основу на којој је успостављена постмодерна критика представља *конструктивизам* (Ber 2001, Škorić 2010: 314–484, Stojnov 2001). Будући да конструктивизам има различите аспекте важно је нагласити да прихватање ове теорије сазнања не води нужно порицању сваког постојања стварности или прошлости. Пориче се тек то да је знање директно опажање стварности, односно да је могуће откривање

circa Danubium effossis) нас Марсиљи обавештава о минералним богатствима, четврти (De piscibus in aquis Danubii viventibus) и пети (De avibus circa aquas Danubii vagantibus, et ipsarum nidis) су намењени рибама и птицама, а последњи, шести том (De fontibus Danubii. Observationes anatomicae. De Aquis Danubii et Tibisci. Catalogus plantarum. Observationes habitae cum barometris et thermometris. De Insectis) покрива још читав низ тема које нису обухваћене претходним деловима.

⁴ Ова историја Србије, писана у форми родослова, налази се у 28. кодексу Марсиљијеве рукописне заоставштине посвећеном Краљевини Угарској и под пуним насловом: *Monarchia Hungarica in sua Regna, Principatus et Ducatus divisa; nimirum Hungariam veram, Bosnam, Serviam, Croatiam, Sclavoniam, Erzegovinam, Moldaviam, Valachiam, Transylvaniam, Banatum Temisvariensem, Bulgarien* (Радојчић 1951).

„објективне“ прошлости. Отуда произлази да знање није „огледало стварности“ већ социјална конструкција. Такође, у својим радовима с краја шездесетих и почетка седамдесетих година XX века, Мишел Фуко (Michel Foucault) указује на узајамно прожимање знања и моћи (Фуко 2012). Стога је, уколико се вратимо на конкретан случај, Марсиљијева производња знања неодвојива од његових позиција у хабзбуршкој администрацији, односно само знање је у непосредној вези са империјалном политиком Царевине (што само по себи не значи одсуство личног и/или научног интегритета) (Gherardi 1999, Bene 2010).

Значајан део Марсиљијеве заоставштине – уз свест о свим недостацима генерализовања – бисмо могли сместити у окриље путописне књижевности. Засновано на хуманистичким традицијама, Марсиљијево интересовање за „старине“ у крајевима кроз које је путовао представља тек део свеобухватног проучавања предела (Грин 2003: 32, 35). Тематска разуђеност његовог дела навела је бројне ауторе да га назову („прото“-) океанографом, картографом, орнитологом, антикваром итд. (нпр. Sartori 2003, Török 2006, Васић и Џукић 1977, Тасић 1983, Francisty 1985). Међутим приписати му све ове атрибуте било би једнако погрешно колико и одредити се за само неки од њих. Бежећи од замки анахронизма ипак бисмо могли рећи да је заједнички именитељ, својеврсна окосница готово свих ових разнородних прегнућа – *путовање*.

У прилог претходном избору говоре и актуелна теоријска разматрања која путопис одређују као жанр „у коме се не могу издвојити јасне црте одређеног жанра у чистом облику“ (Пековић 2001: 13, в. такође Worm 2004: 13 и д.). Сличан степен неодређености присутан је и када је реч о форми/формама ове књижевне врсте – путопис може бити у прози или у стиху, написан као роман или фељтон, есеј или писмо, извештај или културно-историјска расправа, а немали број путописа је допуњен мапама и/или другим ликовним прилозима (Пековић 2001: 13–14, Гвозден 2012: 189). С друге стране неупитно је то да се у основи путописања налази путовање – традиционално схваћено као промена места у простору (Гвозден 2012: 183). Међутим, оно је много више од тога. Како је истакао Клод Леви-Строс: „Путовање једновременно оставља траг у простору, у времену и у друштвеној хијерархији“ (Levi-Strauss 1960: 82). Другим речима, путовање као кретање кроз простор истовремено је и симбол протицања времена (и

„објективног“/картезијанског, али и „живљеног“/феноменолошког времена) (Гвозден 2012: 186). Гледано на конкретном примеру – Марсиљи на свом путовању низ Дунав наилази на материјалне остатке римских утврђења – рушевине⁵ чија опипљивост открива трагове славне прошлости, прошлости коју је тек требало истражити. На тај начин успоставља се директна релација између места и времена (у прошлости, садашњости и будућности). С друге стране, ово кретање кроз простор доноси сусрете са различитим облицима живота, другачијим друштвеним и културним срединама – речју, сусрет са *другим* (Fabijeti i dr. 2002: 78). Укратко, иза питања о простору, времену и сусрету у путописима се крију сложени односи сопства и другости, једнако колико и проблеми ауторитета и легитимитета.

И поред тога што се приповедач јавља као „откривалац“ (Гвозден 2012: 187), а свој ауторитет учвршћује наглашавањем присутности на „лицу места“ ни у једном тренутку не смемо испустити из вида значај одабира и организације прикупљених података у организацији путописа. Претварање путовања у текст (или мапу/слику) (Pretzler 2004, Пековић 2001: 14) представља сложен процес који по правилу почиње пре самог путовања, а неретко се окончава – као у нашем случају⁶ – и неколико деценија након њега. Другим речима, реч је о вишеслојном процесу *производње/конструкције знања*.

Предмет истраживања

Основни предмет истраживања ове тезе биће *производња знања о прошлости у делима Л. Ф. Марсиљија*, из чега произлази питање *преноса тог знања*, односно *рецепције* Марсиљијевог дела у српској археологији. Под српском археологијом се у овом раду подразумева археологија која се практиковала (односно која се практикује) на територији данашње Републике Србије. Појам *рецепција*, овде најшире дефинисан, обухвата начине на које је ово дело „преношено, превођено, издвајано, интерпретирано, преписивано, замишљано и/или представљано“ (Hardwick and Stray 2008: 1). Његово присуство или одсуство биће праћено у радовима како, условно речено, *протоархеолога* – попут Феликса

⁵ У смислу како их је дефинисао Салваторе Сетис (Settis 2006).

⁶ Већину података за *Danubius...* Марсиљи је сакупио до 1700. године када је објављена „Претеча“ (*Prodromus Operis Danubialis*). Читаво дело, међутим, није објављено све до 1726. године.

Каница или Амија Буеа (Ami Boué 1794–1881) – тако и истраживача који су радили (или раде) у оквиру савремених академских дисциплина. Теоријска позиција са које ће бити сагледан овај сегмент заснива се на конструктивистичким концептима историје науке према којима је задатак епистемологије да открије трансформацију идеја и концепција кроз време, што подразумева и подробно преиспитивање поштованих општих места дисциплинарног знања (Škorić 2010, 314–355, Flek 1979, Cohen and Schnelle 1986, Stoczkowski 2008).

Добру илустрацију назначеног процеса успостављања и преношења знања налазимо у делу још једног славног истраживача Балкана – Феликса Каница (Felix Kanitz, 1829–1904). Резултати његових вишедеценијских истраживања оставили су, и њихов значај се временом не умањује, неизбрисив траг у српској археологији. Каницов утицај огледа се у свакодневној пракси археолога (Babić 2001: 173) – примера ради, његови извештаји као по правилу представљају почетну тачку истраживања – колико и у конструкцијама савремених идентитета (*ibid.*: 175–176). С друге стране, Ђорђе С. Костић у студији о Каницовим истраживањима Дунавског лимеса скреће пажњу на значајну улогу коју је у овим истраживањима имао Марсиљијев *Danubius pannonico-mysicus*. У белешкама из Каницове заоставштине крију се преписана читава поглавља као и прецртане мапе и цртежи римских грађевина (Kostić 2011: 4–5). Уз то, на страницама својих радова Каниц води својеврстан дијалог са својим претходником – бива сагласан са њим, упоређује своје цртеже са Марсиљијевим скицама или му пак противречи. Речима Ђ. Костића: „Каниц је ишао траговима Марсиљија“ (*ibid.*: 5).

Истраживачка питања и хипотезе

Полазећи од претходно изнетих претпоставки о међуусловљености знања и моћи могли бисмо рећи да се процеси мапирања (као произвођења знања о простору и његовог представљања) могу сматрати једним од кључних чинилаца који су довели до новог концепта државности те формирања територијалних држава (Akerman 1982, Harley 1988a; 1988b, Biggs 1999). Други важан фактор у овом процесу свакако представља преузимање и преобликовање наратива о прошлости (упор. Hobsbom i Rejndžer 2002). Марсиљијеви пионирски подухвати и на једном и на другом плану условљавају **прву хипотезу** овог

истраживања: *Марсиљи, ослањајући се на сопствено разумевање прошлости ових простора, учествује у изградњи нових историјских наратива једнако као и нове геополитичке мапе Балкана.*

Његов рад на систематском и тематском мапирању, бележењу и сакупљању антиквитета или писању српске историје умногоме превазилази улогу прецизног илустратора или минуциозног пописивача. Из овога произлази **друга хипотеза** која ће бити проверавана: *Марсиљијево разумевање прошлости, које је чврсто укотвљено у његовим научним и политичким погледима као и у оновременом ширем друштвеном контексту, дубоко је укоренењено у основе дисциплинарног знања археологије у Србији.*

Трећа хипотеза овог истраживања је: *Марсиљијеве идеје кроз основе дисциплинарног знања и даље утичу како на теорију тако и на свакодневну праксу археологије у Србији (почевши од избора тумачењског оквира или тема истраживања све до теренске перспекције).*

Циљеви истраживања

Марсиљијеву заоставштину могли бисмо представити као један од првих систематских корпуса знања о прошлости – како античкој тако и средњовековној – на тлу данашње Србије. Богато илустровано мапама, основама утврђења, али и археолошком, епиграфском и нумизматичком грађом, његово дело је представљало незаобилазну основу на коју су се наслојавале примедбе и допуне потоњих истраживача античке прошлости ових простора – што је довело до стварања традиције која је кодификована формирањем археологије као академске дисциплине. Стога су намере овог истраживања (1) *указивање на релевантност проучавања настанка концепата*, кроз (2) *испитивање процеса њиховог усвајања и преношења* а с циљем (3) *промене интерпретативних оквира и свакодневних пракси српске археологије.*

Материјал, подаци, методи

Према предоченој теоријској основи методолошки поступак ће подразумевати *критички преглед и дискурзивну анализу* Марсиљијеве заоставштине посвећене

горенаведеним темама једнако као и анализу рецепције ове заоставштине. Основу ове методе, неопходан услов за њено добро извођење, према речима Ивера Нојмана представља „културна компетентност“, односно „анализирати значење као део оног општег социјалног у коме се значење ствара“ (Nojman 2009: 47, 61–62). У нашем конкретном случају, то најпре подразумева подробну *контекстуализацију* идеја у оквиру културних, политичких, научних и других традиција након чега ће уследити њихово *деконструктивистичко читање*. С обзиром на то да дискурзивна анализа, као, уосталом, ни деконструктивистичко читање немају јасно одређен методски поступак и овде је важно направити отклон од њихових екстремних становишта (нпр. могућност постојања бесконачно много у вредносном смислу једнаких интерпретација). Стога би успостављање *граница тумачења* онако како их је теоријски уобличио Умберто Еко могло представљати решење у класичној опозицији између намера аутора и потпуне слободе читаоца. У том смислу Еко предлаже увођење правила која би – уколико је немогуће утврдити које су интерпретације „најбоље“ – могло утврдити које су „лоше“ (Еко 2001: 26–28, Bužinjska i Markovski 2009: 283–284).

Очекивани резултати

У складу са свиме претходно изнетим ово истраживање требало да допринесе:

- *осветљавању улоге Л. Ф. Марсиљија у стварању корпуса знања о античкој прошлости Балкана,*
- *бољем разумевању идејних концепата у његовим делима који су уграђени у основе дисциплинарног знања српске археологије;*

и у складу са тим:

- *критичком преиспитивању интерпретативних оквира, с циљем указивања на могуће правце промене свакодневних пракси археолога у Србији.*

Структура рада

I Увод

- Основни биографски подаци о Л. Ф. Марсиљију
- Предмет и циљеви истраживања
- Теоријско-методолошки оквир

II Културни контексти Марсиљијевог живота и рада

- Општи историјски оквир
- Контексти науке и политике

III На Балкану

- *Времена, места и улоге* – Марсиљијево бивање на Балкану
- *Простор, прошлост, други* – Марсиљијево истраживање Балкана: представљање грађе

IV На граници – конструкција знања

- Путовање, знање, моћ – теоријске основе
- *Освајање простора* – Л. Ф. Марсиљи и мапирање Балкана
- *Освајање прошлости* – Марсиљијеви наративи о балканској прошлости

V У науци – трансфер знања

- Предисциплинарни контексти
- Каниц као посредник
- Рецепција: Марсиљи у српској археологији

VI Завршна разматрања

- О ауторитету антике
- Марсиљијево дело у историји идеја и пракси српске археологије

Основна библиографија

- Андерсон, Метју С. 2003. *Европа у осамнаестом веку*. Београд: Сlio.
- Ацовић, Драгомир. 2008. *Хералдика и Срби*. Београд: Завод за уџбенике.
- Бабић, Сташа. 2004. *Поглаварство и полис: старије гвоздено доба централног Балкана и грчки свет*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
- Брајзах, Ернст. 2009. *Историографија: стари век, средњи век, ново доба*. Београд: Сlio.
- Васић, Војислав Ф. и Георг В. Џукић. 1977. Орнитолошки рад грофа Алојзија Фердинанда Марсилија. *Зборник Матице српске за природне науке*, књ. 53: 233–253.
- Веселиновић, Рајко. 1960. Ко су „Албанци“ и „Клименти“ у аустријским изворима с краја XVII века?: историјско-географска и етнографска расправа. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, књ. 25: 93–124.
- Гвозден, Владимир. 2012. Има ли путопис своју теорију? *Путопис – часопис за путописну књижевност* 1–2: 183–194.
- Грин, Кевин. 2003. *Увод у археологију*. Београд: Сlio.
- Ђурић, Ђорђе. 2010. *Европски утицаји на нововековну српску историографију, од средине XVIII до средине XIX века*. Докторска дисертација Универзитет у Новом Саду. Доступно на: <http://www.uns.ac.rs/sr/doktorske/djordjeDjuric/disertacija.pdf> (датум приступа: 05. фебруар 2011).
- Зиројевић, Олга. 1994. Риболов на средњем Дунаву (XVI и XVII век). *Зборник Матице српске за историју* 49: 111–120.
- Кенигсбергер, Хелмут Г., Џери К. Боулер и Џорџ Л. Моуз. 2002. *Европа у шеснаестом веку*. Београд: Сlio.
- Мирковић, Мирослава. 1981a. „Римско освајање и организација римске власти“. У *Историја српског народа*. Књ. 1, *Од најстаријих времена до Маричке битке (1371)*, ур. Драгослав Срејовић, 66–76. Београд: Српска књижевна задруга.
- Мирковић, Мирослава. 1981b. „Економско-социјални развој у II и III веку“. У *Историја српског народа*. Књ. 1, *Од најстаријих времена до Маричке битке (1371)*, ур. Драгослав Срејовић, 77–88. Београд: Српска књижевна задруга.
- Мирковић, Мирослава. 1981c. „Централне балканске области у доба позног царства“. У *Историја српског народа*. Књ. 1, *Од најстаријих времена до Маричке битке (1371)*, ур. Драгослав Срејовић, 89–105. Београд: Српска књижевна задруга.
- Николић, Милица. 1983. Три документа из Марсилијеве заоставштине у Болоњи, *Мешовита грађа – Miscellanea* бр. 11: 39–49.
- Николић, Милица. 1989. Српски летопис у заоставштини грофа Марсилија, *Мешовита грађа – Miscellanea* бр. 19: 7–22.
- Палавестра, Александар. 2010. Измишљање традиције: илирска хералдика. *Етноантрополошки проблеми* н. с. 5/3: 184–199.
- Палавестра, Александар. 2010. *Илирски грбовници и други хералдички радови*. Београд: Завод за уџбенике – Досије.
- Палавестра, Александар. 2011. *Културни контексти археологије*. Београд: Филозофски факултет.

- Пековић, Слободанка. 2001. „Путопис – условљеност жанра“. У *Књига о путопису*, ур. Слободанка Пековић, 11–26. Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Пенингтон, Доналд Х. 2002. *Европа у седамнаестом веку*. Београд: Clio.
- Петровић, Петар. 1984. Поречка река, сабирни центар за снабдевање римских трупа у Ђердапу. *Старинар XXXIII–XXXIV*: 285–292.
- Радојчић, Никола. 1927. *Географско знање о Србији почетком 19. века*. Београд: Српско географско друштво, Посебно издање 14 (првобитно објављено као: Извештај Српској академији наука о раду у Италији. *Годишњак СКА XLVII* 1937: 329–343; *XLVIII* 1938: 342–355; *XLIX* 1939: 356–367).
- Радојчић, Никола. 1933. Српски рукописи у оставштини грофа Л. Ф. Марсилија. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор XIII*: 138–139.
- Радојчић, Никола. 1951. Облик првих модерних српских историја: поводом Марсилијеве историје Срба. *Зборник Матице Српске*, серија друштвених наука, књига 2: 5–56.
- Радојчић, Никола. 1957. Лик Војводине крајем XVII века по документима у оставини грофа Алојзија Фердинанда Марсилија. *Зборник Матице српске за природне науке*, књ. 12: 5–20.
- Ритер Витезовић, Павле. 2010. *Откривена Србија (Serbia Illustrata)*. Београд: Албатрос Плус.
- Рудић, Срђан. 2006. *Властела илирског грбовника*. Београд: Историјски институт.
- Срејовић, Драгослав (ур.) 1991. *Србија и суседне земље на старим географским картама*, Београд: Српска академија наука и уметности.
- Тасић, Никола. 1983. „Археологија у Србији до оснивања Српског археолошког друштва 1883“. У *Споменица Српског археолошког друштва*, ур. Никола Тасић, 1–8. Београд: Српско археолошко друштво.
- Тош, Џон. 2008. *У трагању за историјом*. Београд: Clio.
- Фотић, Александар В. 1991а. *Београд у XVII веку према турским документима конта Марсилија*. Магистарска теза. Универзитет у Београду.
- Фотић, Александар. 1991б. Девет прилога историји турског Београда. *Годишњак града Београда XXXVIII*: 103–112.
- Џонсон, Мејју. 2008. *Археолошка теорија*. Београд: Clio.
- Шкаламера, Жељко. 1991. „Картографија Србије и југословенских земаља од почетка 16 до краја 19. века“. У *Србија и суседне земље на старим географским картама*, ур. Драгослав Срејовић, 55–166. Београд: Српска академија наука и уметности.

•

- Akerman, James R. 1982. Cartography and the Emergence of Territorial States in Western Europe. *Proceedings of the Tenth Annual Meeting of the Western Society for French History*: 84–93.
- Anderson, Malcom. 1997. *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*. Malden: Blackwell.
- Anscombe, Frederick F. (ed.) 2006. *The Ottoman Balkans*. Princeton: Marcus Wiener Publishers.
- Babić, Staša. 2001. „Janus on the bridge: a Balkan attitude towards ancient Rome“. In *Images of Rome. Perceptions of ancient Rome in Europe and the United States in the modern age*, ed.

- by Richard Hingley, 167–182. *Journal of Roman Archaeology Supplementary Series Number 44*.
- Babić, Staša. 2007. Greeks, Barbarians and Archaeologists: Mapping the Contact. *Ancient West & East* 6: 73–89.
- Babić, Staša. 2010. Prošlost kao Drugi – Drugi kao Prošlost. *Etnoantropološki problemi* 5/2: 259–268.
- Babić, Staša. 2011. Čemu još istorija arheologije? *Etnoantropološki problemi* 6/3: 565–577.
- Beigl, St. 1901. Spisi grofa Marsiglia u Sveučilišnoj biblioteci u Bologni. *Glasnik Zemaljskog muzeja knj.* XIII: 537–63.
- Bene, Sándor. 2006. Acta Pacis – Peace with the Muslims (Luigi Ferdinando Marsigli's plan for the publication of the documents of Karlowitz peace treaty). *Camoenae Hungaricae* 3: 113–146.
- Bene, Sándor. 2010. „Question of the New Balkan Settlement after 1699: L. F. Marsili and Local Traditions“. In *La politica, la scienza, le armi: Luigi Ferdinando Marsili e la costruzione della Frontiera dell' impero e dell' Europa*, ed. by Raffaella Gherardi, 199–216. Bologna: CLUEB.
- Bene, Sándor. 2010. „Illyria or what you will: Luigi F. Marsigli's and Pavao Ritter Vitezović's 'Mapping' of the Boarderlands recaptured from the Ottomans“. In *Whose Love of Which Country? Composite States, National Histories and Patriotic Discourses in Early Modern East Central Europe*, ed. by Trencsényi, Balazs and Márton Zászkaliczky, 351–403. Leiden: Brill.
- Ber, Vivijen. 2001. *Uvod u socijalni konstrukcionizam*. Beograd: Zepter Book World.
- Biagi Maino, Donatella. 2005. *L'immagine del Settecento: da Luigi Ferdinando Marsili a Benedetto XIV*. Torino: U. Allemandi & C.
- Biggs, Michael. 1999. Putting the State on the Map: Cartography Territory and European State Formation. *Comperative Studies in Society and History* 41, No. 2: 374–405.
- Black, Jeremy. 2000. *Maps and Politics*. London: Reaktion Books.
- Blažević, Zrinka. 2003. Performing National Identity. The Case of Ritter Vitezović (1652–1713). *National Identities* 5: 251–267.
- Borm, Jan. 2004. „Defining Travel Writing: On the Travel Book, Travel Writing and Terminology“. In *Perspectives on Travel Writing*, ed. by Glenn Hooper and Tim Youngs, 13–26. Aldershot: Ashgate.
- Bužinska, Ana i Mihal Pavel Markovski. 2009. *Književna teorija XX veka*. Beograd: Službeni glasnik.
- Cavazza, Marta. 2002. The Institute of Science of Bologna and the Royal Society in the Eighteenth Century. *Notes and Records of the Royal Society of London* Vol. 56, No. 1: 3–25.
- Cavazza, Marta. 2008. Luigi Ferdinando Marsili. *Complete Dictionary of Scientific Biography*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Cohen, Robert S. and Thomas Schnelle (eds.) 1986. *Cognition and Fact, Materials on Ludwik Fleck*. Dordrecht: Springer.
- Díaz-Andreu, Margarita, Sam Lucy, Staša Babić and David N. Edwards. 2005. *The Archaeology of Identity: Approaches to gender, age, status, ethnicity and religion*. London: Routledge.
- Dzino, Danijel. 2010. *Illyricum in Roman Poliltics 229 BC–AD 68*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Džino, Danijel. 2010. *Becoming Slav, Becoming Croat: Identity Transformations in Post-Roman and Early Medieval Dalmatia*. Leiden: Brill.
- Eko, Umberto. 2001. *Granice tumačenja*. Beograd: Paidea.
- Evans, R. J. W. 2006. *Austria, Hungary and the Habsburgs: Central Europe, c. 1683–1867*. Cory: Oxford University Press.
- Fabijeti, Ugo, Roberto Maligeti i Vinčenco Matera. 2002. *Uvod u antropologiju: od lokalnog do globalnog*. Beograd: Clio.
- Farooqi, Suraiya. 2005. *Ottoman Empire and the World Around it*. London: I. B. Tauris.
- Farooqi, Suraiya N (ed.) 2006. *The Cambridge History of Turkey, Volume 3, The Later Ottoman Empire, 1603–1839*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Field, J. V. and Frank A. J. L. James. 1997 (1993) *Renaissance & Revolution. Humanists, Scholars, Craftsmen & Natural Philosophers in Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fleck, Ludwik. 1979 [1935]. *Genesis and Development of a Scientific Fact*. Chicago: University of Chicago Press.
- Francisty, Jaroslav. 1985. Astronomska posmatranja grofa L.F. Marsigli-ja sa teritorije Vojvodine u toku leta 1696. godine, *Zbornik radova VII konferencije Jugosloveskih astronoma, Beograd 9–11. maj 1984*. Publikacije Astronomskog društva Ruđer Bošković br. 4. Beograd.
- Frati, L. 1928. *Catalogo dei manoscritti di Luigi Ferdinando Marsili: conservati nella Biblioteca Universitaria di Bologna*. Firenze: Leo S. Olschki.
- Fuko, Mišel. 2012. *Moć/znanje: odabrani spisi i razgovori 1972–1977*. Novi Sad: Mediteran Publishing.
- Gervas, Stela i Fransoa Rose (ur.) 2010. *Mesta Evrope: mitovi i granice*. Beograd: XX vek.
- Gherardi, Raffaella. 1980. *Potere e costituzione a Vienna fra Sei e Settecento: il „buon ordine“ di Luigi Ferdinando Marsili*. Bologna: Il Mulino.
- Gherardi, Raffaella. 1986. Introduzione a L. F. Marsili, *Relazioni dei confini della Croazia e della Transilvania a Sua Maestà Cesarea (1699–1701)*. Modena: Mucchi.
- Gherardi, Raffaella. 1999. Scienza e governo della frontiera: il problema dei confini balcanici e danubiani nella pace di Carlowitz. *Il pensiero politico* XXXII, n. 3: 323–351.
- Gherardi, Raffaella e Fabio Martelli. 2009. *La pace degli eserciti e dell'economia: Montecuccoli e Marsili alla Corte di Vienna*. Bologna: Il Mulino.
- Gherardi, Raffaella (prir.) 2010. *La politica, la scienza, le armi: Luigi Ferdinando Marsili e la costruzione della Frontiera dell'impero e dell'Europa*. Bologna: CLUEB.
- Giorgini, Camilla and Antonella Cinelli. 2010. *Luigi Ferdinando Marsigli. Scienziato e generale*. Bologna: Bononia University Press.
- Hall, M. B. 1982. The Royal Society and Italy 1667–1795. *Notes and Records of the Royal Society of London* Vol. 37, No. 1: 63–81.
- Hardwick, Lorna and Christopher Stray. 2008. „Introduction: Making Connections“. Introduction to *A Companion to Classical Receptions*, ed. by Lorna Hardwick and Christopher Stray, 1–9. Malden: Wiley-Blackwell.
- Harley, John Brian. 1988a. „Maps, Knowledge, and Power“. In *The Iconography of Landscape: Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments*, ed. by Denis Cosgrove and Stephan Daniels, 277–312. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harley, John Brian. 1988b. Silences and Secrecy: The Hidden Agenda of Cartography in Early Modern Europe. *Imago Mundi* 40: 57–76.

- Hobsbom, Erik i Terens Rejndžer (ur.) 2002. *Izmišljanje tradicije*. Beograd: XX vek.
- Hooper, Glenn and Tim Youngs (eds.) 2004. *Perspectives on Travell Writing*. Aldershot: Ashgate.
- Hovanj, L. 2005. Otkriće Dunava, *Rukovet: časopis za književnost umetnost i društvena pitanja* God. 51, br. 1/3: 83–87.
- Ingrao, Charles, Nikola Samardžić and Jovan Pešalj (eds.) 2011. *The Peace of Passarowitz, 1718*. West Lafayette: Purdue University Press.
- Kostić, Đorđe S. 2011. *Dunavski limes Feliksa Kanica*. Beograd: Arheološki institut.
- Levi-Strauss, Claude. 1960. *Tužni tropi*. Zagreb: Zora.
- Livingstone, David N. and Charles W. J. Whithers (eds) 2005. *Geography and Revolution*. Chicago: Chicago University Press.
- Lovarini, Emilio (a cura di) 1930. *Autobiografia di Luigi Ferdinando Marsili, messa in luce nel II centenario dalla morte di lui dal Comitato Marsiliano*. Bologna: Nicola Zanichelli.
- Manners, Ian. 2007. *European Cartographers and the Ottoman World, 1500–1750: Maps from the Collection of O. J. Sopranos*. Chicago: The Oriental Institute.
- Marković, Mirko. 1975. *Razvitak kartografskih upoznavanja današnjih jugoslavenskih zemalja, prvi dio: od najstarijih vremena do kraja 17 stoljeća*. Zagreb: Zavod za kartografiju Geodetskog fakulteta.
- Marsigli, Luigi Ferdinando. 1732. *Stato Militare dell'Imperio Ottomanno, incremento e decremento del medesimo*. Haya: Pietro Gosse.
- Marsigli, Luigi Ferdinando. 1998. *Bevanda asiatica. Trattello sul caffè*. Roma: Edizione Salerno.
- Mirković, Miroslava. 1968. *Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji*. Beograd: Arheološko društvo Jugoslavije.
- Mrgić, Jelena. 2011. Criss-crossing the Danube with Marsigli. *Belgrade Historical Review* II: 165–190.
- Mrgić, Jelena. 2011. „Tracking the Mapmaker: The Role of Marsigli’s Itineraries and Surveys at Karlowitz and Passarowitz“. In *The Peace of Passarowitz 1718*, eds. Charles W. Ingrao, Nikola Samardžić and Jovan Pešalj, 221–237. West Lafayette: Purdue University Press.
- Nojman, Iver B. 2009. *Značenje, materijalnost, moć: uvod u analizu diskursa*. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose.
- Novaković, Predrag. 2003. *Osvajanje prostora. Razvoj prostorske in krajinske arheologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Olsen, Bjørnar. 2002. *Od predmeta do teksta: teorijske perspektive arheoloških istraživanja*. Beograd: Geopoetika.
- Pretzler, Maria. 2004. Turning Travel into Text: Pausanias at Work. *Greece & Rome* Vol. 51, No. 2: 199–216.
- Sartori, Renzo. 2003. „Luigi Ferdinando Marsili, Founding Father of Oceanography“. In *Scienza e letteratura nella cultura italiana del Settecento*, ed. by Gian Battista Vai and William Cavazza, 169–177. Bologna: Minerva Edizioni.
- Settis, Salvatore. 2006. *Eternity amongst the Ruins: the Future of the “Classical”*. Cambridge: Polity.
- Stein, M. L. 2007. *Guarding the Frontier: Ottoman Border Forts and Garrisons in Europe*. London: Tauris Academic Studies.
- Stoczkowski, Wiktor. 2008. „How to Benefit from Received Idea“. In *Histories of Archaeology: A Reader in the History of Archaeology*, ed. by Tim Murray and Christopher Evans, 346–359. Oxford: Oxford University Press.

- Stojnov, Dušan B. 2001. Konstruktivistički pogled na svet – predstavljanje jedne paradigme. *Psihologija* vol. 34, br. 1–2: 9–48.
- Stoye, J. 1994. *Marsigli's Europe, 1680–1730: The Life and Times of Luigi Ferdinando Marsigli, Soldier and Virtuoso*. New Haven: Yale University Press.
- Škorić, Marko. 2010. *Sociologija nauke. Mertonovski i konstruktivistički programi*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižnica Zorana Stojanovića.
- Török, Zsolt. 2006. „Luigi Ferdinando Marsigli (1658–1730) and early thematic mapping in the history of cartography“. In *Térkép-tudomány/Map-Science*, ed. by Zentai, László, János Györffy and Zsolt Török, 403–413. *Térképtudomány Tanulmányok* 13, ELTE Térképtudomány és Geoinformatikai Tanszék. Budapest.
- Trencsényi, Balazs and Márton Zászkaliczky. 2010. *Whose Love of Which Country? Composite States, National Histories and Patriotic Discourses in Early Modern East Central Europe*. Leiden: Brill.
- Trigger, Bruce. 2006. *History of archaeological thought* (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Wheatcroft, A. 2008. *The Enemy at the Gate: Habsburgs, Ottomans, and the Battle for Europe*, New York: Basic Books.

Наставно-научном већу Филозофског факултета, Београд

У Београду, 12. фебруар 2013.

На редовној седници Одељења за археологију Филозофског факултета, одржаној дана 7. фебруара 2013. године изабрани смо у Комисију за оцену образложења предложене теме доктората које је поднео Владимир Б. Михајловић, МА, дипломирани археолог. Задовољство нам је да Већу Филозофског факултета у Београду поднесемо следећи

Реферат о квалификованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију

Луиђи Ф. Марсиљи и рецепција античког наслеђа у српској археологији

Владимир В. Михајловић рођен је 28. септембра 1985. године у Дрвару. Дипломирао је на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду 2009. године и одбранио дипломски- мастер рад на истом Одељењу 2010. године. Исте године уписан је на докторске студије археологије, где је до данас положио све испите са највишом просечном оценом и испунио све друге обавезе предвиђене програмом студија. Од 2011. године запослен је као истраживач-сарадник на пројекту „Дунав и Балкан – културно-историјско наслеђе“ Балканолошког института САНУ. До данас је објавио два самостална рада у водећем националном часопису (*Етноантрополошки проблеми* 6/3, 2011, и 7/3, 2012), један у зборнику радова, као и два самостална и један коауторски приказ, уз два апстракта излагања са међународних научних скупова. Добитник је стипендија Фонда за младе таленте Републике Србије (2009/2010) и Европског покрета у Србији, амбасаде Републике Аустрије и Скупштине града Београда као један од 200 најбољих студената у Србији у оквиру пројекта „Путујемо у Европу“ (2009. године). Од фебруара до маја 2010. године боравио је на Одељењу за археологију Филозофског

факултета у Љубљани, Словенија, као добитник билатералне стипендије Министарства за високо школство, науку и технологију Републике Словеније.

До сада објављени текстови колеге Михајловића, као и његов дипломски-мастер рад, указују на конзистентно истраживачко интересовање, праћено применом промишљеног и савесно аргументованог теоријско-методолошког приступа одабраним темама. Питања рецепције класичне старине, начина њене артикулације у модерном свету и последица савременог односа према антици, како у дисциплинарном окружењу, тако и у широј јавности, чине окосницу рада овог младог истраживача. У радовима *Канонски лепо – естетски критеријуми и генеза расизма (Етноантрополошки проблеми 6/3 (2011): 625–640.)* и *Relata refero. Percepcija antičke grčke prošlosti u savremenom srpskom obrazovanju (Етноантрополошки проблеми 7/3 (2012): 747–762.)*, Владимир Михајловић трага за далекосежним одјецима филхеленства у моралним и естетским начелима савременог света, са посебном пажњом за начине испољавања овог феномена у српској култури и образовању. На тај начин, у нашу дисциплинарску средину уводе се питања која представљају тежиште интересовања истраживача класичне старине у Европи већ више од две деценије. Предложена тема докторске дисертације Владимира Михајловића доследно наставља његов рад у овој области, на изврсно одабраном примеру.

Предмет истраживања предложене докторске дисертације *Луиђи Ф. Марсиљи и рецепција античког наслеђа у српској археологији* је улога овог италијанског дипломате, путника и антиквара у формирању неких од кључних наратива о атничкој прошлости Централног Балкана и у најширем смислу улази у домен историје дисциплине. С обзиром да су путописи грофа Марсиљија послужили као полазна тачка на коју се у својим описима класичне старине на територији данашње Србије ослањао Феликс Каниц, посредно – кроз ауторитет који је овај аутор стекао у каснијој српској археологији, као и непосредно – каснијим читањима самог Марсиљијевог дела, његово виђење античке баштине на нашем тлу дубоко прожима праксу археологије на овом подручју, од непосредних теренских проспекција, све до интерпретација. Стога **теоријско-методолошки оквир** који предлаже кандидат далеко превазилази компилацију биографских и библиографских података о грофу Марсиљију и сеже до виталног епистемолошког питања начина конструисања дисциплинарног знања. Полазећи од опсежно утемељених претпоставки, у археологији обухваћених различитим стратегијама у оквиру постпроцесне парадигме, кандидат проблематизује улогу истраживача и његов/њен однос према предмету посматрања и описивања. Контекстуализацијом текста у културне и политичке прилике у оквиру којих је настао, Владимир Михајловић отвара нова «читања» Марсиљијевих описа материјалних трагова античке прошлости у Србији и указује на њихову дубоку укорененост у шири идеолошки оквир Европе и Балкана с краја 17. и почетка 18. века.

Кључне хипотезе од којих полази предлог теме дисертације проистичу из одабраног теоријско-методолошког кључа: свако дисциплинарно знање засновано је у

оквиру одређеног друштвеног и идеолошког контекста; преношењем наратива из једног контекста у други, преносе се и његове интерне идеолошке матрице; ослањајући се на Марсиљијево и касније Каницово дело, археолози у Србији укључили су у своје наративе о античкој прошлости земље и елементе који потичу из шире друштвене позиције ових истраживача. **Циљеви истраживања** отуд обухватају, пре свега, указивање на значај критичке анализе историје дисциплине, кроз појединачан случај од несумњивог значаја на формирање дисциплинарног дискурса, који се огледа у свим аспектима археолошког истраживања, обухватајући како интерпретативне оквире, тако и свакодневне праксе археологије у Србији. **Резултати** овако постављеног истраживања отварају путеве за преиспитивање ових пракси и могуће делотворне промене у истраживању античке прошлости наше земље.

Предвиђена **структура рада** обухвата следећа поглавља:

I Увод

- Основни биографски подаци о Л. Ф. Марсиљију
- Предмет и циљеви истраживања
- Теоријско-методолошки оквир

II Културни контексти Марсиљијевог живота и рада

- Општи историјски оквир
- Контексти науке и политике

III На Балкану

- *Времена, места и улоге* – Марсиљијево бивање на Балкану
- *Простор, прошлост, други* – Марсиљијево истраживање Балкана: представљање грађе

IV На граници – конструкција знања

- Путовање, знање, моћ – теоријске основе
- *Освајање простора* – Л. Ф. Марсиљи и мапирање Балкана
- *Освајање прошлости* – Марсиљијеви наративи о балканској прошлости

V У науци – трансфер знања

- Предисциплинарни контексти
- Каниц као посредник
- Рецепција: Марсиљи у српској археологији

VI Завршна разматрања

- О ауторитету антике
- Марсиљијево дело у историји идеја и пракси српске археологије

Наведена **прелиминарна литература** указује да је већ у овој фази истраживања Владимир Михајловић темељно овладао неопходном грађом и теоријско-методолошким приступом који је намеран да примени.

У закључку, предлог и образложење теме које је поднео кандидат Владимир В. Михајловић говоре о оправданом и научно релевантном одабиру предмета истраживања и адекватно одређеним циљевима. Теоријско-методолошке поставке су компетентно одређене и доследно спроведене. Сви елементи образложења теме докторске дисертације ван сумње указују да се ради о темељно и савесно постављеном истраживању, чији резултати ће значајно допринети потпунијем сагледавању историје археологије у Србији и начинима на које су формирана нека стална места дисциплине.

Из ових разлога предлажемо Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да Владимиру В. Михајловићу одобри израду докторске дисертације под насловом *Луиђи Ф. Марсиљи и рецепција античког наслеђа у српској археологији*.

С поштовањем,

Проф. др Александар Палавестра

Доц. др Мирослав Вујовић

Доц. др Марко Порчић

Проф. др Сташа Бабић, ментор

